

**1. Права людини: теорія і історія розвитку
в Україні і зарубіжних країнах.**

Амбруш Данієлла Людвигівна,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Київський національний університет
технологій та дизайну (м. Київ)*
Науковий керівник – професор Олійник А.Ю.

ІБЕРІЙСЬКА СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сучасні муніципальні системи зарубіжних країн, що склалися під впливом різноманітних чинників внутрішньодержавного та міжнародного характеру на підставі багатовікового історичного досвіду функціонування інституту місцевого самоврядування, являють собою досить широкий спектр організаційних моделей [1].

Найпоширенішим серед дослідників науково обґрунтованим та таким, що базується на комплексному підході, є виокремлення чотирьох основних моделей організації місцевого самоврядування – англосаксонської, континентальної, іберійської та радянської моделей.

Іберійська система має таку назву, оскільки була започаткована на території Піренейського півострова, стара назва якого – Іберійський, та отримала своє поширення в Іспанії, Португалії й Латинській Америці. Історично склалося так, що Іспанія складалася з окремих королівств, кожне з яких вирізнялося своєрідністю та значним обсягом самостійності щодо Кастилії – регіону, який став центром формування іспанської монархії та управління нею. Традиційно Іспанії було притаманне існування міських та общинних вольностей, муніципального самоуправління. Навіть у часи жорсткої централізації, спрямованої на подолання етнічної самотності народів у період диктатури Франко, місцевий рівень управління продовжував

існувати, але в умовах контролю та підпорядкування центральній владі. На розвиток державотворчих процесів у країнах Латинської Америки головним чином вплинули історичні події. Колоніальне панування європейських метрополій знищило державність індіанців (майя, інків, ацтеків), владу на цих землях завоювала іспанська феодална держава, яка принесла із собою власні закони. Гостре незадоволення політикою метрополій, формування національної свідомості під впливом революцій у США та Франції, а також політична сила місцевих латифундистів стали чинниками, що неминуче призвели до антиколоніального руху та війни за незалежність. У результаті цих подій було досягнуто значного успіху: скасовано работоргівлю, церковну десятину, дворянські титули та інквізиційні суди, затверджено приватну власність, свободу підприємництва та торгівлі. Проте вплив іспанського й португальського правління визначив розвиток національних правових систем у руслі континентальної системи права. Це спричинило становлення основних галузей права в європейському дусі та кодифікацію законодавства, водночас збереглися негативні колоніальні пережитки: вплив латифундистів, нестабільність і недемократичність політичної системи, порушення прав корінних народів [2].

Іберійська система значною мірою відрізняється в різних країнах, наприклад, іноді вона має певні схожості з континентальною системою, але з певними особливостями. Це простежується в країнах Латинської Америки, де роль представників центральної влади є дуже великою, враховуючи форму держави та значний вплив президентської гілки на державне управління. На всіх рівнях адміністративно-територіального устрою держав є виборні представницькі органи та посадові особи місцевого самоврядування, які мають різні назви: алькальди, мери, префекти, регідори тощо. У зазначених державах місцеві ради обираються тільки населенням, а глави адміністрацій – або населенням, або радою. У всіх випадках голови адміністрацій затверджуються органами державної влади. Вони поєднують у своїх руках публічну владу територіального колективу та державну владу [2].

Правовою основою місцевого самоврядування Іспанії є Конституція Іспанії та Пакт про Автономії Іспанії [3]. В Іспанії функціонує трирівнева система місцевого самоврядування, яка поєднує в собі муніципалітети, провінції та автономні області. Муніципалітет – це найнижча ланка адміністративно-територіального поділу Іспанії. У муніципалітеті утворюється муніципальна рада, яка обирається населенням. Муніципалітети наділені широким комплексом повноважень в усіх сферах життєдіяльності населення. Наступною структурною одиницею системи місцевого самоврядування Іспанії є провінції, що об'єднують у собі декілька муніципалітетів. Автономії є найбільш великими утвореннями за територіальною ознакою, що володіють власними органами влади, тобто є самостійними. Основними особливостями місцевого самоврядування Іспанії є такі:

- Держава гарантує функціонування та розвиток місцевого самоврядування та надання автономії муніципалітетам, що знаходиться відображення в Основному Законі.
- Іспанії притаманна асиметрична модель місцевої влади, яка відображається в різних типах областей за ступенем автономії, що поділяється на: широку, спеціальну та вузьку автономію. Широкою автономією володіють Валенсія, Канарські острови, Каталонія, Країна Басків, Андалусія, Наварра, Галіція. Цей тип передбачає наявність власного законодавчого органу, уряду та Верховного суду. До представників спеціальної автономії належать міста Сеута та Мелілья, що володіють повноваженнями щодо збирання податків на регіональному рівні. Усі інші одиниці належать до вузької автономії, яка володіє частковим обсягом самостійності, що виявляється насамперед в особливостях формування централізованих грошових фондів.

- Залежно від кількості населення муніципалітети мають різний обсяг функцій, але варто зазначити, що ця особливість не впливає на рівноправність цих утворень.

Організаційна структура місцевого самоврядування Іспанії має такий вигляд: управління муніципалітетами здійснюється міськими (муніципальними) радами (колегіальними представницькими органами), які очолюють міські адміністрації. Міська рада складається з радників, що обираються населенням муніципалітету, чисельність яких залежить від кількості жителів. Рада зі свого складу обирає мера, який здійснює керівництво діяльністю ради, головує на пленарних засіданнях. Також він виконує функції представницького органу відповідного муніципалітету й несе відповідальність перед радою за свої дії. Якщо мер не справляється зі своїми обов'язками, то міська рада може висловити йому недовіру та відправити його у відставку [3].

Португалія є яскравим представником європейського місцевого самоврядування, яка репрезентує основні стандарти організації влади на місцях, оскільки вона була однією з перших країн, яка ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування ще в 1990 році, водночас вона має суттєві особливості, що дають змогу виділити її серед інших країн Європи. Основні засади організації та діяльності органів місцевого самоврядування визначені Розділом 8 Конституції Португалії. Органи місцевого самоврядування Португалії створюються на рівні парафії (фрегезії), муніципалітету та адміністративної області. Місцеві представницькі органи виступають у вигляді асамблей, які приймають загальнообов'язкові рішення та мають у своєму підпорядкуванні колегіальні виконавчі органи, які підзвітні асамблеям. Згідно зі статтею 242 Конституції, над органами місцевого самоврядування здійснюється адміністративна опіка, яка полягає у здійсненні нагляду за дотриманням законів. Також органи місцевого самоврядування можуть достроково припинити свої повноваження в разі грубого порушення закону. Однією з особливостей місцевого

самоврядування Португалії є наявність у кожній області представника центральної влади, який призначається Радою Міністрів згідно з 262 статтею Конституції. Отже, можна стверджувати про те, що Португалія має характерні риси іберійської моделі місцевого самоврядування [4].

Основні положення щодо місцевого самоврядування закріплені Конституцією Бразилії та Конституціями штатів. Відповідно до статті 18 Конституції політично-адміністративний устрій Бразилії передбачає наявність Союзу, штатів, Федерального округу та муніципалітетів – усі користуються автономією в порядку, передбаченому Конституцією. Глава 4 розділу 3 Конституції Бразилії встановлює такі положення: муніципалітети самостійно визначають свій статус шляхом прийняття відповідного правового акта, однак цей акт не має суперечити іншим, які мають вищу юридичну силу. Усі муніципалітети мають власні законодавчі та виконавчі органи, які є незалежними та не підпорядковуються органам влади штатів і федерації. Виконавчу владу на місцях очолює мер (префект), який одночасно є виконавчим органом ради та представником державного управління, який контролює діяльність ради. Представницьким органом є Палата депутатів муніципальної ради, що обираються щотири роки одночасно. Конституція Бразилії декларує автономію та незалежність органів місцевого самоврядування у предметах свого відання, проте у виключних випадках, передбачених статтею 34 Конституції, штати можуть втручатися у справи муніципалітетів: якщо борги не були сплачені протягом двох років, за винятком форс-мажорних випадків; якщо не були подані звіти, передбачені законом; якщо муніципалітет не виділив встановлений мінімум видатків на функціонування та розвиток освіти; якщо Трибунал правосуддя призначив представника для забезпечення принципів, що містяться в Конституціях, або виконання вимог закону чи судового рішення. Вважаємо, що специфіка місцевого самоуправління Бразилії зумовлена насамперед формою правління, оскільки Бразилію ще називають «суперпрезидентською» республікою, а

також впливом великих латифундистів на владу на місцях. Отже, Бразилія належить до країн іберійської моделі місцевого самоврядування [2].

Територія Чилі ї поділяється на провінції, які, у свою чергу, складаються з громад (комун) відповідно до статті 93 Конституції Чилі. Основні засади здійснення місцевого самоврядування нормативно закріплені 8 Главою Конституції Чилі. Управління кожною провінцією здійснюється Інтендантом, який діє відповідно до законів, указів та інструкцій Президента Республіки та який є прямим і найвищим агентом останнього. Інтендант як представник Президента здійснює нагляд за державним управлінням по всій території провінції. У кожній провінції є власні Збори, що складаються з представників та очолюються Інтендантом. Збори провінції у межах власної компетенції приймають розпорядження та резолюції, які доводять до відома Інтенданта, що, у свою чергу, протягом десяти днів може накладати вето на ці рішення. Проте Збори можуть подолати цю заборону кваліфікованою більшістю голосів. Збори провінції зобов'язані щорічно повідомляти Президента через Інтенданта про суму коштів, необхідних для задоволення потреб провінції. Крім того, конституційним важелем впливу Президента на Збори провінції є право розпуску Зборів за згодою Сенату. Відповідно до статей 101 та 102 Конституції Чилі, адміністрування на рівні громад (субделегацій) здійснюється муніципалітетами, до складу яких входять представники (регідори), які обираються населенням строком на три роки, їхня кількість у муніципалітеті залежить від кількості жителів цієї громади. Муніципалітет після свого обрання призначає очільника – алькальда, який водночас є головою муніципалітету та його виконавчим органом. У передбачених законом випадках алькальд призначається Президентом Республіки. Крім того, Президент може звільнити алькальда за згодою Зборів провінції. Основний Закон Чилі встановлює адміністративний та економічний контроль над муніципалітетами з боку відповідних Зборів провінції. Також муніципалітети можуть бути розпущені Зборами провінції у випадках, передбачених законами. Прослідковується підпорядкованість

нижчих органів місцевого самоврядування вищим. Конституція Чилі проголошує поступову децентралізацію адміністративних утворень, зберігаючи контрольні повноваження за Інтендантом, проте верховний контроль належить Президенту Республіки [4].

Проаналізувавши характерні ознаки іберійської моделі місцевого самоврядування, з'ясувавши особливості її існування в деяких європейських країнах і в Латинській Америці, можна стверджувати про наявність спільних рис, які притаманні цій моделі: введення посад спеціально призначених уповноважених представників центральної влади, що здійснюють контроль за діяльністю місцевого самоврядування; виборність або призначуваність головної посадової особи, яка поєднує в собі функції виконавця рішень представницького органу та державного управління на місцях; досить вузький обсяг повноважень представницьких органів, який обмежується поточними проблемами соціально-місцевого значення; жорсткий контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування та існування значних важелів впливу з боку центральних органів (адміністративна опіка, втручання у справи, розпуск, тощо). Необхідно підкреслити, що самоврядування не може існувати окремо від загальнодержавної системи, однак водночас розвинене місцеве самоуправління може протидіяти свавіллю державної влади. Також важливою умовою ефективної організації влади на місцях є баланс між центральними та місцевими органами влади, а також співробітництво між ними в усіх сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11520/1/Steshenko_CNpak.pdf (Дата звернення 24.08.24.)
2. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32685/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%86%D0%91%D0%95%D0%A0%D0%86%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%87.pdf> (дата звернення 24.08.24.)

3. <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2018/7-2018/19.pdf> (дата звернення 24.08.24.)

4. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b35274da-86db-498e-971f-884c85f45b08/content> (дата звернення 24.08.24.)

Бучинська Уляна Юріївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Київський національний університет

технологій та дизайну (м. Київ)

Науковий керівник – професор Олійник А.Ю.

СУДОВА ВЛАДА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЗА ЧАСІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Українська Центральна Рада від початку своєї діяльності розуміла значення суду як однієї з гілок державної влади й найбільш знакових прерогатив держави. Тому одним із завдань у розбудові держави було впровадження такої судової системи, яка б відповідала головним засадам національного державотворення [1, с. 37-40].

Перша спроба сформувавши національний судовий орган Центральною Радою простежується ще в Декларації Генерального Секретаріату від 10 липня 1917 р., якою окреслювалося поле діяльності Секретарства судових справ (яке невдовзі було вилучено зі складу Генерального Секретаріату відомою Інструкцією Тимчасового уряду): «Завданням секретаріату в судових справах має бути підготовка судових інституцій на Україні до тих форм і того стану, в яким вони мають бути в автономній Україні. Ця робота має розпадатися на підготовку справи українізації та демократизації суду і вироблення відповідних законопроектів, котрі б намітили ті форми суду, які відповідали б автономному ладові на Україні».